

Відгук

Офіційного опонента Алексеевої Світлани Володимирівни доктора педагогічних наук, головний науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України
про дисертаційну працю Тимченко Марини Юріївни
«Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта /Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження. Динамічний поступ сучасного суспільства характеризується стрімким розвитком креативної індустрії, соціально-художньої комунікації, осучасненням мистецько-освітнього простору, розширенням міжнародної культурної конвергенції. Це обумовлює потребу у високопрофесійних фахівцях галузі дизайну з творчим мисленням, здатністю генерувати оригінальні задуми, нестандартні ідеї, реалізовувати полікультурні проекти. Творчість і креативність – головна якість людини XXI століття. Але нажаль, дуже часто, під час організації освітнього процесу в закладах дизайн-освіти використовуються застарілі підходи до професійної підготовки, а відповідно випускники не готові до життя в умовах інноваційної економіки, заснованої на потоці інновацій та постійному технологічному вдосконаленні. А отже, професійна підготовка майбутніх дизайнерів як самобутніх молодих творців інноваційних ідей, дизайн-проектів, авторів неординарних творчих технологій, винахідників сучасного художньо-предметного мистецтва, науково обґрунтованої інженерної практики у сфері креативного виробництва є педагогічною проблемою, що вимагає ґрунтовного вирішення. Впровадження методів художньо-проектної діяльності в освітній процес уможливорює підвищення якості професійної підготовки майбутніх дизайнерів, зорієнтованої на формування фахівця з широким світоглядом, високим інтелектуальним потенціалом, рівнем культури, професійним мисленням, здатним до самовдосконалення, соціальної і професійної відповідальності.

Дослідження Тимченко Марини Юріївни «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» набуває актуальності, оскільки реалії сучасного світу визначають високий попит на творчих фахівців, здатних до ефективної дизайнерської діяльності. Запропоновані

педагогічні засади професійної підготовки майбутніх дизайнерів, що відповідають вимогам динамічного розвитку галузі, глибокій інтеграції теоретичних знань із практичними вміннями, є на часі й здатні забезпечити успішну адаптацію випускників до інноваційно чутливого професійного середовища.

Проведений авторкою аналіз та узагальнення психолого-педагогічних факторів проблемного поля дослідження, визначення суперечностей надали всі підстави стверджувати, що сучасна система професійної підготовки майбутніх дизайнерів потребує вдосконалення.

Комплексна міждисциплінарна проєктно-художня діяльність майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін сприятиме їхньому глибшому зануренню в сучасні світ креативності, розвитку власної творчої ідентичності, що дасть змогу підготувати фахівців, здатних до творчості, ефективного впровадження інновацій в дизайн проєктах.

Отже, тема дисертаційного дослідження Марини Юріївни Тимченко «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням художньо-проєктної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» є актуальною й доцільною та відповідає потребам сучасної дизайн-освіти.

Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 2 від 28.09.2018 р.) та виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (РН №0110U002274).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* науково обґрунтовано та розроблено модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін;

- *удосконалено* зміст і структуру творчих здібностей майбутніх дизайнерів та запропоновано шляхи їх формування на основі застосування художньо-проєктної діяльності за допомогою впровадження розробленої авторської моделі підготовки; структура творчих здібностей дизайнерів складається з мотиваційно-потребового, когнітивного, контекстуального і практичного компонентів; визначено критерії їх формування – мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий, оцінювально-результативний, показники та схарактеризовано рівні

(репродуктивний, реконструктивний, творчий); описано систему форм, методів і засобів застосування художньо-проектної діяльності;

- *уточнено* і розширено понятійно-категоріальний апарат з предмета дослідження; проаналізовано сутність і взаємодію базових понять «творчі здібності», «формування творчих здібностей», «художньо-проектна діяльність», «формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності майбутніх дизайнерів»;

- *подальшого розвитку набули* наукові уявлення щодо процесу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Вважаємо, що дисертаційна праця «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» має належний науково-методичний рівень та практичну цінність одержаних результатів.

Об'єкт, предмет дослідження сформульовано коректно. Мета дослідження визначається розробкою, теоретичним обґрунтуванням та експериментальною перевіркою ефективності моделі формування творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності та методики її реалізації в процесі навчання фахових дисциплін.

Визначені завдання, які сприяють досягненню мети, зокрема: 1) здійснити теоретичний аналіз досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці та розкрити зміст базових понять; 2) провести діагностику рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін; 3) обґрунтувати модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін; 4) розробити та експериментально перевірити ефективність методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньопроектної діяльності; 5) окреслити навчально-методичне забезпечення для вдосконалення дослідницької діяльності майбутніх фахівців з дизайну в закладах вищої освіти.

Для розв'язання поставлених завдань авторкою було використано комплекс методів дослідження, зокрема, теоретичних, емпіричних, статистичних і графічних.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника,

Житомирського державного університету імені Івана Франка, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Київського університету імені Бориса Грінченка. На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 486 здобувачів та 48 викладачів фахових дисциплін мистецького напрямку закладів вищої освіти.

Ключові положення дисертації ґрунтуються на законодавчих і нормативних документах про освіту, філософських, психолого-педагогічних та мистецьких теоріях; сучасних теоретичних і емпіричних методах дослідження; якісною апробацією отриманих результатів, які визначаються значною кількістю публікацій з висвітленням результату дослідження, зокрема, у вітчизняних фахових журналах та у зарубіжних виданнях.

Значення одержаних результатів для науки і практики й рекомендації щодо їхнього можливого використання

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти: Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (довідка № 01-23/147 від 13.09.2022), Житомирського державного університету імені Івана Франка, (довідка № 270/01 від 17.02.2022), Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 190-10/1178 від 1.11.2021), Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 432 від 20.12.2021).

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в освітній процес методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів на основі застосування засобів, методів, форм художньо-проектної діяльності; в розробці інструктивно-методичних матеріалів до лекційних і практичних занять; упровадженні в процес закладів вищої освіти моделі підготовки майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності для формування творчих здібностей.

Результати дослідження можуть бути використані в процесі викладання дисциплін художньо-естетичного циклу під час вивчення майбутніми дизайнерами фахових дисциплін; розроблення освітніх програм, підручників і навчальних посібників, методичних матеріалів для очної, заочної та дистанційної форм навчання задля вдосконалення професійної підготовки.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Структура дисертації Тимченко Марини Юріївни «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і містить всі необхідні структурні елементи, зокрема, анотації українською й англійською мовами, вступ, основну частину (у вигляді трьох розділів), висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел.

У *вступі* дисертантка обґрунтовує актуальність і своєчасність проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. Відповідно до проблеми дослідження М. Ю. Тимченко сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет. Авторкою також подано інформацію щодо наукової новизни, практичної значущості дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У *першому* розділі дисертації «Теоретичні основи формування творчих здібностей майбутніх фахівців у процесі їхньої підготовки» авторкою подано методологію формування творчих здібностей майбутніх фахівців, здійснено аналіз поняттєвого поля дослідження, обґрунтовано наукові засади формування творчих здібностей майбутніх фахівців у процесі вивчення фахових дисциплін. Цінним є трактування поняття «формування творчих здібностей» як цілеспрямованого процесу розвитку творчого потенціалу індивідуально-психологічних особливостей особистості, спрямованого на розширення та поглиблення її здатності до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та самовираження. Формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності визначено як цілеспрямований процес розвитку художньо-творчого потенціалу особистості, спрямований на розширення та поглиблення її здатності до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та самовираження з використанням різноманітних художніх матеріалів, інструментів, технік і технологій для створення проєктів та творів мистецтва.

У *другому* розділі дисертації «Аналіз художньо-проектної діяльності у контексті формування творчих здібностей дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін» схарактеризовано художньо-проектну діяльність як процес формування творчих здібностей майбутнього дизайнера в фаховій підготовці, обґрунтовані критерії,

показники та рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності, розроблено модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності. Зокрема, зокрема: педагогічних умов, які покладені в основу авторської моделі, зокрема: створення стимулювального навчального середовища під час виконання художньо-проектної діяльності; застосування методів проблемного навчання для активізації та мотивації творчої діяльності майбутнього дизайнера; творча співпраця та обмін ідеями для формування міждисциплінарного підходу при вивченні фахових дисциплін.

У *третьому* розділі дисертації «Експериментальне дослідження ефективності методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» розкрито програму експериментальної роботи та діагностики стану сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін, наведено методику формування творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін та здійснено експериментальну перевірку ефективності методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін.

Загальні висновки дисертаційної праці М. Ю. Тимченко відповідають меті й поставленим завданням, узагальнюють зміст формування творчих здібностей майбутніх фахівців у процесі їхньої підготовки.

Маємо зазначити, що проведене дослідження «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» є вагомим внеском у розв'язання зазначених суперечностей між: запитом суспільства в нестандартних і креативних особистостях та рівнем сформованості творчих здібностей у майбутніх дизайнерів; потребою вивчення факторів впливу на формування творчих здібностей здобувачів закладів вищої освіти, зокрема майбутніх дизайнерів, та недостатнім використанням методів, форм і засобів, які забезпечують цей процес під час вивчення фахових дисциплін; наявністю в майбутніх дизайнерів потреби в розвитку творчих здібностей та недостатньою розробленістю інноваційних методик для формування позитивного результату; підвищеними вимогами до майбутнього дизайнера як фахівця та недостатністю розроблених форм, методів і засобів застосування художньопроектної

діяльності для формування творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційної праці «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» відображено в 21 науковій праці (19 одноосібних), з яких: 5 статей у вітчизняних фахових журналах; 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави (Чехія); 15 – у збірниках матеріалів конференцій та наукових праць.

У статті – Березюк, О. С., та Тимченко, М. Ю, 2019. До проблеми застосування проектної діяльності у сучасній системі вищої освіти. Українська полоністика. Вип. 16. С.93–98. – особистий внесок дисертантки полягає в обґрунтуванні проектної діяльності як актуального засобу навчання здобувачів у сучасній системі вищої освіти, розкриває поняття «проект», «проектна діяльність», аналізує структурну характеристику, представляє алгоритм реалізації проектної діяльності в сучасній системі вищої освіти та надає основні рекомендації для викладача і здобувачів у процесі її застосування.

Аналізуючи тематику і зміст наукових праць та публікацій М. Ю. Тимченко, констатуємо, що всі вони повною мірою відбивають основні положення й наукові результати дисертації.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Під час аналізу тексту дисертаційної праці не було виявлено порушень академічної доброчесності, відсутнє використання текстових запозичень без відповідних покликань на джерело інформації. Зазначаємо про відсутність академічного плагіату за результатами перевірки роботи на унікальність з використанням веб-ресурсу «StrikePlagiarism».

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту й оформлення дисертаційної праці

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційної праці Тимченко Марини Юріївни, зацентруємо увагу на низці дискусійних питань:

1. Заслуговує на схвалення логічне й чітке визначення об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Одночасно слід зазначити, що п'ятим завданням дослідження є:

5. Окреслити навчально-методичне забезпечення для вдосконалення дослідницької діяльності майбутніх фахівців з дизайну в закладах вищої освіти (стор. 21).

Воно подекуди не одразу є зрозумілим щодо проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності, а також не відображено в одержаних результатах й рекомендаціях.

2. У межах теоретичного аналізу проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін дисертантка описує філософський аспект проблеми, спираючись на філософів Платона, Аристотеля, Канта, Гегеля, які, на нашу думку, мають опосередковане відношення до тематики дослідження (стор. 30-34).

3. Вважаємо, робота ще більше виграла, якби М. Ю. Тимченко показала яким чином створення кожної педагогічної умови чи їх сукупності впливає на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів (стор. 131- 132).

4. У третьому розділі дисертації «Експериментальне дослідження ефективності методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» наведено методику формування творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. Доцільно було цей підрозділ (підрозділ 3.2) перенести в другій розділі дисертації, зокрема, розмістити його після підрозділу 2.3. «Модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності». Це значно поліпшило логіку дослідження.

5. Зазначимо, що під час констатувального етапу експерименту, результатом анкетування студентів є репрезентація їхнього недостатнього рівня сформованості творчих здібностей. На нашу думку, доречно було б провести анкетування і для викладачів, які викладають фахові дисципліни. Адже, важливо усвідомлювати, що саме викладачі координують процес формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів, а здобувачі не завжди здатні дати об'єктивну відповідь на поставлені запитання в анкеті. (додаток А, стор. 290-301)

Проте ці зауваження не зменшують теоретичної та практичної значущості результатів проведеного дисертанткою наукового пошуку. Отже, можемо констатувати, що проведене дослідження досягло своєї мети, усі висунуті завдання було виконано. Загальні висновки до наукової

роботи відповідають змісту і поставленим завданням, є обґрунтованими, відображають результати проведеного експерименту.

Загальний висновок

Дисертаційна праця Тимченко Марини Юріївни «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» є самостійним, завершеним науковим дослідженням. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю одержаних результатів представлена дисертаційна праця «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а авторка праці – Тимченко Марина Юріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізіями) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
головний науковий співробітник
відділу дидактики

Інституту педагогіки НАПН України

Світлана АЛЕКСЕЄВА

ОРИГІНАЛЬНИЙ ПІДПИС
ПІДТВЕРДЖУЮ

Офіційний відділом кадрів
педагогіки НАПН України

С. Алексеева

Ваша (Вакулевіч)